

LA COOFICIALITAT DE LA LLENGUA VALENCIANA

*(Conferencia llegida pel Rvrent.
P. Lluís Fullana en la Diputacio
Provincial)*

LA COOFICIALITAT DE LA LLENGUA VALENCIANA

(Conferencia llegida pel Rvrent. P. Lluís Fullana
en la Diputacio Provincial)

El dormitori que, a principis del segle XVIII, subministrà a la nostra mare patria una ma estrangera i reblida de venjança ha produït, desgraciadament, els seus efectes. Durant el seu entroncament, procuraren despullar-la, robant-li les joyes mes preuades, i quan mes fortament dormia la lligaren de peus i mans, com a una esclava i escarniren motejant-la, com a un ser digne de menyspreu.

Es veritat que, d'en quan en quan, apareixien valencians, amadors de la mare patria, els quals avergonyits de l'estat llamentable de subjeccio i abatiment de Valencia, han intentat despertar-la; pero el dormitori verinos obrava activament encara sobre ella, fins que per fi ha vingut l'ajustament dels valencians, i han segut tan grans els saxons que li han donat, que han consegut desensonnillar-la, que obrira de nou els seus ulls, i es donara conte de la seua situacio.

Desperta ya Valencia i resolta a trencar les cadenes que la retenen subjecta en la mes negra esclavitut, llança dos mirades: en l'una contempla al passat, en l'atra medita el pervindre. En la primera recorda les seues grandoes, degudes als furs, privilegis, costums i llibertats de que gojava; en la segona comprén que encara pot reconstituir-se, que encara pot refer-se, no li falten energies, te prou vitalitat. Mes per a conseguir-ho ha hagut de fer una gran crida de tots els valencians de bona voluntat, pera que li ajuden a rompre les cadenes que encara la subjecta el sistema centraliste, a fi de poder moure's per ella mateixa i obtindre la llibertat d'accio o lo que es igual, la seua autonomia.

En esta crida de la mare patria, representada per l'Excelentíssima Diputacio de Valencia, foren plantejades per al seu estudi les qüestions mes fonamentals i que deuen servir de base per a la consecucio de l'Autonomia en l'antic Regne de Valencià.

En la present conferencia, subjectant-nos al programa propost per dita Excelentíssima Diputacio i habilment exposat pel senyor Ximéneç de Ventrosa, nos llimitarém solament a consignar dos afirmacions: 1.ª, *el poble valencià té dret a l'us de la seua llengua*; 2.ª, per consegüent, *necessita que l'us d'eixe dret li siga garantit en totes les manifestacions de la vida*, per mig de l'oficialitat de la llengua materna.

Sere molt breu, per a no cansar-vos.

Es una veritat que naix de la naturalea mateixa de l'home, que tot poble te dret a l'us de la seua llengua. La facultat de parlar es connatural a l'home, normalment considerat, i esta facultat li es necessaria per a viure socialment en el mon, perque sense les relacions que s'establixen per mig del llenguatge, no sería possible la constitucio perfecta i estable d'una societat. I eixes relacions, produïdes per la comunicacio d'uns homens en atres homens, tenen el seu orige en les necessitats de la vida; i estes no son les mateixes en totes les nacions o països civilsats, ni ho son tampoc en totes les regions d'una mateixa nacio. La diversitat de mijos de vida, les distintes costums, els avanços del progrés, el diferent clima, la mateixa topografia i atres mil causes influyents fan variar eixes necessitats; lo mateix que es modifica el llenguatge, encara que tinga un mateix orige en diferents països. Per lo tant, a diferents agrupacions d'homens que la mateixa naturalea ha vengut a separar, corresponen diferents maneres d'expressio, per a que esta siga la representacio genuïna del pensament i el mig mes adequat per a les relacions socials d'uns homens en atres homens.

Eixa diversitat llingüística, que produïx la separacio etnica dels homens, es, sense dubte, una llei de la mateixa naturalea. Per lo tant, quan en una gran regio existixen diferents agrupacions etniques, si una d'elles, valent-se del dret irracional de la força, o siga, de l'imposicio, priva a les atres dels mijos naturals de comunicacio entre elles mateixes, la dita agrupacio no pot obrar segons justicia, va contra el dret natural, es una opressora i una tirana. Perque, zen quin titul o per quin privilegi podra una regio

impondre la seua llengua a les demes regions, fent monopoli de l'us de la paraula en determinats ordens de les comunicacions humanes? Sent veritat que tot allo que no està conforme al dret natural, carix de valor juridic. ¿Com podra justificar-se eixa subjeccio mental i del mig d'expressio d'una regio sobre les demes regions avassallades per la força?

No es diga que el fet de conquesta o de simple dominacio poden justificar la despulla del dret natural en els pobles conquistats o dominats, porque, en este cas, la conquesta o dominacio es engendrada de la mes lleja monstruositat, com es l'esclavitud corporal o intelectual dels pobles dominats. I sempre que te lloc la dita esclavitud, com es vullga que es contraria al dret natural, origina una rebelio interna, mes o menys intensa, en el poble esclavizat; rebelio que pronte o tart deura manifestar-se en so de justa protesta, i que no podra apagar-se fins que dit poble se veja reintegrat d'aquells drets que son el complement de la seua vida. Açò passa precisament en el poble a qui han privat del dret natural de la llibertat de fer us de la seua llengua, com dels demes drets que li son naturals, quan aplega a donar-se conte de la seua situacio.

Este dret natural de l'us de la propia llengua, es troba comprovat, en totes les legislacions, lo mateix eclesiastiques que civils. Quan Jesus de Nazaret predica al poble judeu, no ho fa en la llengua oficial de la Judea, sino en la llengua del poble que era la *ciro-caldaica*. El do de llengües era concedit a un home per a que, parlant en sa propia llengua, cada u dels oyents l'entenguera en la seua respectiva, encara que pertanygueren a diferents nacionalitats. A la caiguda del imperi roma, la llengua llatina passa a ser patrimoni casi exclusiu de l'iglesia, i la decadencia d'eixa llengua lliteraria es atribuïda pels filolecs al fet d'haver adaptat la mateixa Iglesia la llengua del poble, o siga el roma vulgar per a l'instruccio dels cristians. El mateix Codex eclesiastic està ple de canons manant, baix pena d'excomunió, que es faça us de la llengua vulgar, i d'una manera mes terminant el Concili Tridenti.

El dret que tenen els individus, lo mateix que les agrupacions humanes, al lliure us de la seua llengua, es un dret anterior i superior a l'existencia de l'Estat, porque com havem dit ans, brolla de la mateixa naturalea de l'home. Per lo tant, com es vullga, que no son els ciutadans per a l'Estat, sino l'Estat per als ciutadans, des del moment que aquell tracta de despullar ad estos dels drets que els otorgà la naturalea, tal Estat claudica contra

la mateixa rao fonamental de la seua existencia, que consistix principalment en servir de garantia i d'orgue de sancio de tots els drets preexistents. Per lo mateix, el govern espanyol te la sagrada obligacio de respectar i de fer complir que es respecten totes i cada una de les llengües parlades en Espanya, si vol complir la missio que li està confiada.

Aixi ho compregueren els Reis de la casa d'Arago: i els mateixos Reis Austriacs, no obstant el seu absolutisme, respectaren este dret de les regions.

Ecoltem unes de les disposicions de l'immortal Jaume primer d'Arago, de Valencia i Mallorca, comte de Barcelona, etc.

"Els jutges —diu este Rei— diguen en romanç les sentencies que donaran i donen aquelles sentencies a les parts que les demanaran".

Segons Matheu i Sanz, per *romanç* entengue nostre Rei la llengua *vernacula*, aço es, la llengua del noble, la llengua vulgar, segons es parlava en els Regnes i Estats subjectes a sa Corona. I els mateixos Reis aragonesos parlaven i escribien perfectament el valencià. I si ya des del segle XV fon tolerada la llengua de Castella, tots sabem per qué. Els dos Fernandos d'Arago foren naixcuts i educats en Castella i els Reis de la Casa d'Austria no tingueren ocasio per a deprendre la nostra llengua, i encara els seus representants en este Regne, o siga, els Virreis i capitans generals, per mes que venien obligats a fer us de la llengua valenciana, eren castellans la major part d'ells i d'ací la tolerancia del castella durant la dominacio austriaca. Pero aixina i tot, la llengua oficial, durant prop de cinc segles, fon la llengua valenciana, fins que Felip V, de trist recordatori per als valencians i aragonesos i catalans, nos privà del dret natural del lliure eixercici de la nostra llengua, com tambe d'una legislacio que el mateix Rei Alfons el Sabi, gendre del nostre legislador calificà de sabia, de model i eixemplar de legislacions.

Valencia, per tant, necessita, com ho necessiten les demes regions, la reivindicacio d'eixos drets usurpats pel poder central, i d'una manera particular que li siga reintegrat el dret del lliure us de sa propia llengua en totes les manifestacions de la vida; i no podra recuperar este dret que tanta falta li fa, mentres els poders centrals no li facen justicia donant el caràcter oficial a sa llengua en totes les prerrogatives de que deu gojar una llengua oficial.

Mes, ¿quina o quines llengües deuen ser declarades oficials en la regio valenciana? Examinem, breument esta qüestio.

U dels problemes que mes deuen cridar l'atencio dels valencians en els presents moments, es el de l'oficialitat de la llengua. No ignorem que sobre este punt no pensen lo mateix tots els valencians. Podem reduir a quatre les opinions sostingudes sobre este particular.

La primera opinio es d'aquells que sostenen que deu continuar la llengua castellana en este regne de Valencia, sent l'unica llengua oficial. La segona opinio es d'aquells que pretenen que no el castella, sino el catala, deu ser la llengua oficial, lo mateix de Catalunya que de Valencia. La tercera opinio pertany als que creuen que deu admetre's el valencià com a unica llengua oficial en este Regne. I la quarta opinio es d'aquells que sostenen ser mes llogic i posat en rao la cooficialitat de les dos llengües: la valenciana i la castellana.

En lo tocant a la primera opinio creem haver dit lo suficient, al provar que l'imposicio del castella com unica llengua oficial en esta regio i antic regne va contra el dret natural, i per això mateix oprimix i esclavisa la voluntat dels valencians, posant traves a una de les facultats que mes essencials son a l'home.

Als que sostenen la segona opinio, açò es, als que pretenen que siga el catala la llengua oficial de Catalunya i, Valencia, al mateix temps els hem de preguntar: ¿que volen dir en això, que al llenguatge de la regio valenciana s'ha de donar el nom de llengua catalana, o que, renunciant nosatros al propi llenguatge en totes les diferencies dialectals que nos separen de Catalunya, hem d'adoptar solament el catala com a unica llengua oficial?

La pretensio de molts catalans i també alguns valencians en voler nomenar llengua catalana al llenguatge valencià, nos pareix, com sempre nos ha paregut, pretensio desgavellada i molt fora de rao.

Es que, la llengua valenciana no es diferencia essencialment de la catalana —afigen els partidaris d'eixa opinio— i, per lo mateix deu dir-se *llengua catalana* solament, tant la parlada en Catalunya com la parlada en la regio valenciana. No es seguix la conseqüencia. Ans al contrari, podem també nosatres, usant el mateix argument, invertir els termes de la pre-

missa i traure per conseqüència que un i atre llenguatge podia nomenar-se *llengua valenciana*. Encara que els valencians no tindran tal pretensio i ni falta que els fa.

Es que ademes, s'ha de tindre en conte —insistixen els partidaris de la dita opinio— que la major part dels repobladors d'este regne foren catalans. Estem completament d'acort. Pero es que, als catalans que s'establiren en este Regne, despres de la Reconquista, ¿se'ls va posar la condicio de que, encara que ells es nomenanen valencians, per naturalisar-se en este país, sa llengua, empero, devia dir-se catalana i no valenciana? —No hi hague tal condicio, i si ells, per naturalisar-se en este Regne, es digueren valencians, lo mateix que sos descendents, sa llengua, per parlar-se en Valencia, degue dir-se valenciana i no catalana.

Al principi de la constitucio d'este Regne, la nostra llegua era coneguda simplement pel nom de *romanç* o *llengua vulgar*, denominacio donada, al mateix temps, al llenguatge catala, com en Castella la de *romance*. Posteriorment ya es nomenà llengua valenciana, lo mateix pels autors valencians que per la majoria dels catalans, com tinguérem ocasio de provar-ho l'estiu passat.

Ademes, no s'ha de dubtar que les llengües s'aclimaten, lo mateix que s'aclimata l'individu i s'aclimata una planta, i es tan eficaç, l'influencia climatologica en una llengua, que produix en ella certes lleis particulars d'evolucio fonetica i morfologica; lleis que donen per resultat la varietat de diferencies dialectals dins d'una mateixa llengua parlada en diferents regions; i estes diferencies dialectals, si be en un principi son accidentals, corrent el temps apleguen a ser essencials, fins a constituir llengües completament diferents.

Es un fet innegable que, entre el valencià i el catala, existixen diferencies dialectals des del mateix segle XIII. El senyor Matheu i Sanz, parlant d'un document, firmat en Alacant, l'any 1270, confessa que ya en este temps hi havia diferencia entre el valencià i el catala. Diu este escritor catala: "si be eren barcelonins els otorgants, deu tenirse present l'influència del Notari, qui era valencià".

En lo segle XIV foren ya mes notables dites diferencies, i, com era natural, en el transcurs dels demes segles fins al present, s'han accentuat en

tal forma, que un valencià apenes si enten a un català, i en molta dificultat comprén este ad aquell. Un treball que no deu tardar en vore la llum pública, sobre *les diferències fonètiques, morfològiques i sintàctiques* del valencià i el català, posarà de manifest les distants lleis que han regit l'evolució del valencià i del català, diferències que tot bon valencià deu conservar, com ric tesor, obtingut del desenroll natural i espontaneu de la seua llengua.

I passem a la tercera opinió, que es dels que sostenen que el valencià deu ser l'única llengua oficial en l'antic Regne de València. Entenem que, ans de tot, devem ser francs, desapassionats, i, sobre tot, llogics.

Sent veritat que tot valencià te dret a fer us de sa propia llengua, en totes les manifestacions de la vida, i en aço convindran, sense dubte, els partidaris d'esta tercera opinió, es dedueix com a conseqüència lògica que no deu ser la llengua valenciana l'única que dega declarar-se oficial en la regió valenciana, perquè tant valencians son els naturals de Sogorp, els de Chelva i els de Bunyol, per exemple, com els d'Alcoy, els de Sagunt i els de Morella.

Aixina com hui els valencians pertanyents al domini lingüístic valencià considerem, i en molta rao, com una gran injúria haver-nos despullat del dret que teniem de fer us de la nostra llengua, baix el punt de vista oficial, de la mateixa manera devien considerar-se ofesos els habitants d'este Regne pertanyents al domini lingüístic castellà, si se'ls privara de l'ús oficial de la seua llengua. Per això considerem més lògica l'opinió defensora de la cooficialitat del valencià i del castellà per tota la regió valenciana.

I no vaja a dir-se que esta cooficialitat siga engendradora de confusions. Com tots recordarém durant la nostra gloriosa època foral havia cooficialitat de llengua: s'usava el llatí i el valencià, com a llengües oficials, al mateix temps, i encara estava tolerat el castellà, com hem dit ans, i en tot i això, no hi hague cap confusió. Ya s'establirien lleis que regularien l'ús d'una i una altra llengua.

En este cas, venia també la necessitat de l'ensenyança oficial obligatòria d'una i d'una altra llengua en tota la regió valenciana. En la manera d'efectuar-se l'ensenyança, donada la cooficialitat de les dites llengües, tampoc creem que hi hauria dificultats.

I per a acabar, entenem que esta cooficialitat de llengua es una necessitat per ad esta regio llevantina, lo mateix en lo referent a la seua legislacio, que baix el punt de vista administratiu i judicial com tambe per a les demes necessitats de la vida externa dels valencians.

Esta es la nostra humil opinio, que oferim a la consideracio dels nostres representants de Valencia per si alguna llum pot donar en l'estudi per a les bases de l'autonomia regional.